

A Budai Vár Barátainak Köre

Budapesti viszonylatban a Vár elnevezés kettős köznyelvi fogalmat takar: egyrészt a középkortól kezdve a Várhegy fennsíkján álló egykori királyi palota és a hozzá csatlakozó erődrendszer elnevezése, másrészt pedig a fennsíkon található teljes települési egységet jelöli, vagyis az előbbin kívül a polgári lakónegyedet és annak védelmi berendezéseit is.

A szervezett magyar műemlékvédelem kialakulásával egyre közismertebbé vált a fájó igazság: „...nem ismerjük kellőleg a várakat s a kisebb építmények azon nagy zömét, melyet jobb vagy rosszabb karban a középkor ránk hagyott...”¹

Országos méretekben alakultak a különböző — szervezeti kereteiket és munkamódszereiket illetően eltérő — egyesülések egy-egy történeti városmag vagy várom vonzáskörében. E helytörténeti témaköröket tanulmányozó és a hozzátartozó tárgyi emlékeket gyűjtő csoportok egyetlen felismerésben azonosak voltak: „A nemzetek nagyságának és tehetségének jelzői nem csupán a történelem lapjai, de kitűnően a monumentális művek is: azon emlékszerű műalkotmányok, melyek néma bár, de élő emlékek, magának a történetnek kútforrásul szolgálnak... Nemzeti múltunknak vannak századai, melyekből egy sort nyelvünkön nem vagyunk képesek felmutatni, míg ugyanazon századokból magas műveltségi állapotot tanúsító számos műemlékünk maradt ránk. Minden ilyen nemzeti műemlék elenyésztevel tehát nyilván történetkönyvünknek egy-egy lapja szakad ki.”²

E polgári kezdeményezéseknek — egészen a felszabadulásig — leghaladóbb törekvése volt a „néma bár, de élő emlékek” megszólaltatása a nagyközönség számára és fizikai létük óvása az általában nehézkesen tevékenykedő hivatali szervekkel karöltve.

Nem gyökértelen — noha egyetlen korábbi területi kezdeményezés közvetlen jogutódjának sem tekinthető — a Budavár lakossága által 1966-ban megalapított *Budai Vár Barátainak Köre*. Alapító tagjai közül csak a néhai *Ney Akos* (az első elnök) és *dr. Földmár György* főorvos (a jelenlegi vezető) nevét említem meg, mivel az előadók névsorában több más idetartozó névvel is fogunk találkozni. A kör tevékenysége több is, kevesebb is mint eszmei előfutáraié. Az állami gondoskodás eredményessége és a helyi múzeumi hálózat kiépülése szükségtelessé tette Buda belvárosában a manuális, elsődleges műemlékvédelmi tevékenységet és az önálló tárgyi gyűjtőmunkát. A hangsúly fokozatosan a közművelődés és a tudományos jellegű ismeretterjesztés felé tolódott el. Ez a felszabadulást követően, 1945. március 29-én, *Mesterházi Lajos* író elnökségével megalakult „Budai Művelődési Központ” szocialista célkitűzéseiben is tükröződik, amelyeknek egy részét a Vár Barátainak Köre is magáévá tette.

A Vár Barátainak Köre működési lehetőségét a HNF I. kerületi Bizottsága és az MSZMP I/3. körzete teremtette meg. Más kérdés, hogy az eddigi lelkes és szakszerű tevékenysége alapján — mely valóban nem csak az I. kerület belső ügye —, nem lenne-e helyes fokozatosabb társadalmi segítségben részesíteni.

Adminisztratív és anyagi megkötöttség nélkül bárki tagja lehet a körnek. A szervezés, irányítás, valamint az előadók s a közreműködők szereplése szinte kizárólag társadalmi munkában történt. A jelenleg nyilvántartott taglétszám kétszáz fő felett van. A havonta — átlagban — egy alkalommal megtartott foglalkozáson megjelentek száma negyven és háromszáz fő között, középmezőben száz fő körül mozog.

¹ *Henszlmann Imre*: Hóni műemlékeink hivatalos osztályozása. *Archeologiai Értesítő*, 1895.

² *Ipolyi Arnold* 1861-ben a Magyar Tudományos Akadémián „A középkori emlékszerű építészet Magyarországon” című előadásából.

A megalakulás óta eltelt közel tíz esztendő alatt különféle típusú foglalkozásokra került sor:

1. *Vetítettképes előadások.* *Ney Ákos:* A Vár régi utcái, terei; *Dr. Borsos Béla:* Budapest városképeinek kialakulása; *Dr. Csillag Ferenc:* Budavár 1849. évi felszabadítása; *Molnár József:* Jókai és a Vár; *Czagány István:* A Vár ülfülkéi —, és így tovább nagyon sokáig.
2. *A főváros egyesítésének évszázados fordulóján rendezett másfél éves előadássorozat Budapest történetéről.*
3. *Tanulmányi séták a lakónegyedben, a helyreállítás alatt levő műemléki területeken.* Ezek közül kiemelkedik a néhány éve rendszeresen tartott kronológiai és helyrajzi előadásokhoz kapcsolódó sétasorozat, valamint a TV 1969. évi fővárosi helytörténeti velelkedősorozata kapcsán megszervezett szakirányú, szigorú tematikai szerkezetű látogatásaink.
4. *Vitaforumok.* *Barcs Sándor:* A Várnegyed társadalmi, gazdasági helyzete az országgyűlési képviselő szemével; *Kékedi György* (a kerületi tanács VB elnöke): A Várnegyed általános problémái; *Keresztessy István* (főmérnök): A műemléki helyreállításokról, foghíjbeépítésekről.
5. *Ünnepi estek* (irodalmi, zenei műsorral) a Budavári Palota gótikus Nagytermében, az MTA Kongresszusi Termében, valamint más termekben. Ezek az alkalmakon szinte kivétel nélkül a kerületben élő, vagy valamilyen formában idekötődő írók, költők, zenészek voltak a vendégeink.
6. *„Népek barátsága”* című sorozatunkat a szocialista országok kultúrintézeteivel közösen rendeztük, elsősorban a művészeti, szellemi hatások terjedésének, egyetemes voltuk bizonyítására.
7. *Egyedi, alkalmakhoz, illetve személyekhez kötődő rendezvények,* megemlékezések, koszorúzások stb.

A Budai Vár Barátainak Köre tevékenysége a szűkebbkörű és szigorúan értelmezett budai helytörténeti témaköröket felölelő előadásoktól, vitáktól a szemünk láttán alakult ilyen sokrétűvé. A kör vezetőségének és a kerületi Helytörténeti Bizottságnak a jövőt illetően is vannak tervei. Így fokozottabb mértékben kívánják megoldani az idősebb és az ifjabb korosztályok együttes tevékenységét. Növelni szándékoznak az aktívan dolgozó fiatalok számát és erősíteni fogják a budai belvárosban található tudományos intézmények, munkatársaik, a társadalmi szervek és a Vár Barátainak Köre közötti kapcsolatot. Lehetőséget szeretnének találni a foglalkozásokon elhangzott — alapos tudományos feltárássra épülő és lektorálható — közlemények egészben, vagy részletben történő publikációjára.

A Kör közel évtizedes tevékenysége során a különböző tanácskozásokon elhangzó nyilatkozatok régi alapigazság érvényesülési lehetőségeit sürgetik:

„Egy nemzet történetéhez, sőt egy város monográfiájához gyakran nem elég a helyi viszonyok és helyi események ismerete.” (*Salamon Ferenc:* Budapest története) Tapasztalati tény — mely többé, kevésbé a tudományos értékelés területére is érvényes —, hogy minden emberi, társadalmi csoport leginkább a saját lakóhelye múltját, adottságait, fejlődési lehetőségeit ismeri. A honismereti és a várbarát körök összefogása és közös tevékenysége beláthatatlan távlatokat nyitna tehát a honismereti, helytörténeti mozgalomban.

A Budai Vár Barátainak Köre — más kezdeményezésekkel összhangban — javasolja, hogy alakuljon meg országos szinten a várbarátkörök szervezete. A maga részéről tisztelettel felkínál minden lehetséges segítséget és kéri az igen jelentős múltra és eredményes munkára visszatekintő társakörök támogatását.

Tegyük az eddigieknél fokozottabb mértékben közös nemzeti kultúrkincsünkhöz a várbarátkörök által feltárt történeti, művészettörténeti értékeket!

Halabuk József